

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University

Vol. 11 No.2 (July–December) 2019

แนวทางสร้างสรรค์การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง

จากผลงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ของนราพงษ์ จรัสศรี

ภักคพร พิมสาร¹, นราพงษ์ จรัสศรี²

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย^{1,2}

Email: Pakkapornp@gmail.com¹, Thaiartmovement@hotmail.com²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “แนวทางสร้างสรรค์การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดงจากผลงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ของนราพงษ์ จรัสศรี” เป็นงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางในการสร้างสรรค์การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง สำหรับการสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากนิทรรศการจากผลงานทางนาฏศิลป์ของนราพงษ์ จรัสศรี เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ สื่อสารสนเทศ การสังเกตการณ์ การสัมมนา และประสบการณ์ส่วนตัวของผู้วิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลด้านการวิเคราะห์เนื้อหา ผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ร่วมกับการวิเคราะห์จากทฤษฎีสัญญาวิทยา (Semiology) ศิลปะการจัดวาง (Installation Art) และผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์จำนวน 4 ชุดการแสดงของนราพงษ์ จรัสศรี ที่มีความโดดเด่นด้านอุปกรณ์ประกอบการแสดง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานต่อไป

ผลการวิจัยพบว่า “รองเท้าบัลเลต์” ถูกนำมาเป็นสื่อสัญญา (Semiology) เป็นการถ่ายภาพแทนความหมาย (Signification) เพื่อสื่อถึงการเดินทาง ความอดทน ต่อสู้ แนวคิดศิลปะการจัดวาง (Installation Art) เมื่อนำมาบูรณาการกับอุปกรณ์ประกอบการแสดงพบว่าตำแหน่งการวางภายนอกพื้นที่การแสดง ทำให้ชิ้นผลงานสร้างสรรค์เกิดความมีชีวิตชีวามากขึ้น เสมือนเป็นส่วนหนึ่งของสถานที่สอดคล้องกับการแสดงในลักษณะ Site-specific ด้วยเช่นกัน

การนำ “รองเท้าบัลเลต์” ที่สร้างจาก “ไม้ไผ่” ด้วยการสานสื่อถึงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนไทย สะท้อนอัตลักษณ์ของนราพงษ์ จรัสศรี ได้เป็นอย่างดี แต่ด้วยลักษณะของอุปกรณ์ประกอบการแสดงที่มีความสมบูรณ์ของรูปทรงมากเกินไป อาจจะไม่มีส่วนที่ทางจินตนาการให้ผู้ชม อีกทั้งงานสร้างสรรค์ในลักษณะศิลปะการจัดวาง (Installation Art) กับงานนาฏศิลป์นั้น ควรมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในด้านของประโยชน์ใช้สอย (Function) เพื่อให้การสร้างสรรค์นี้มีความน่าสนใจมากขึ้น

คำสำคัญ : อุปกรณ์ประกอบการแสดง, นาฏศิลป์สร้างสรรค์, นราพงษ์ จรัสศรี

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University

Vol. 11 No.2 (July–December) 2019

Guidelines for the Creative Design of Props from Creative Dance Work of Naraphong Charassri's Dance Exhibition

Pukkaporn Pimsarn¹, Naraphong Charassri²

Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University

Email: Pakkapornp@gmail.com, Thaiartmovement@hotmail.com

Abstract

The study of “Guidelines for Creative Design of Display Props from Creative Dance of Naraphong Charassri's Dance Exhibition” was creative research. The objective was to find ways to create the designs of display equipment for the creation of dance from the dance exhibition of Naraphong Charassri, which is part of a doctoral thesis study at the Faculty of Fine Arts, Chulalongkorn University. The research tools in this study included documentary data collection, media interviews, information observation, seminars, and personal experiences of researchers' analysis conducted by content analysis, method analysis of the creation of dance works, including semiology, installation art, and 4 creative dance works of Naraphong Charassri, who developed a draft to be a guideline for creating further work.

The results of the study found that ballerina shoes were used as semiology to express the images instead of signification to convey the journey, patience, fighting, concept, and installation art. When these were integrated with the display equipment positioned outside the performance area, it made the creative pieces more lively as part of the venue, complementing the performance in a site-specific way as well.

The introduction of ballet shoes created from bamboo inserted into the exhibition the characteristics of the culture and way of life of Thai people, and it was able to reflect the identity of Naraphong Charassri very well. However, completeness of the props may have thwarted of the imagination of the audience. The creative artwork layout (installation art) with dance art should complement each other in terms of utility (function) to make this creation more interesting.

Keywords: props, creative dance, Naraphong Charassri.

บทนำ

นราพงษ์ จรัสศรี ศิลปินนักออกแบบสร้างสรรค์นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ผู้บุกเบิกนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ได้กล่าวไว้ว่า “นาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ (Post-Modern Dance) มีความหมายรวมถึงนาฏศิลป์ในแบบทดลอง (Experimental Dance) ผลงานสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นในยุคนี้มีความแตกต่างและมีความหลากหลายขัดแย้งกับการแสดงนาฏศิลป์สมัยใหม่ (Modern Dance) ซึ่งนำเสนอแนวคิดตัวตนของศิลปิน ส่วนมากนำเสนอเรื่องราวของตนเอง บริบททางสังคม ผ่านลีลาท่าทางการเคลื่อนไหวในแบบกิจวัตรประจำวัน (Everyday Movement) ซึ่ง สามารถจัดแสดงตามสถานที่ต่าง ๆ ได้ โดยที่ไม่จำกัดอยู่แค่ภายในโรงละคร (นราพงษ์ จรัสศรี, 2559: 137-138)

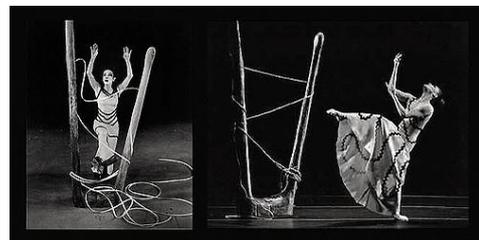
การสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ “การออกแบบ” ถือเป็นส่วนที่สำคัญที่ต้องศึกษาค้นคว้าและทดลองเพื่อนำไปสู่รูปแบบขององค์ประกอบของการแสดงนาฏศิลป์ทั้ง 8 ประการ อันประกอบด้วย บทการแสดงนักแสดง ลีลาท่าทาง เสียง พื้นที่ การแสดง เครื่องแต่งกาย แสง และอุปกรณ์ประกอบการแสดง ซึ่ง อุปกรณ์ประกอบการแสดง (Property) เป็นส่วนประกอบฉากที่สำคัญมีผลต่อการเคลื่อนไหวและการแสดงของนักแสดง สามารถสื่อความหมาย เรื่องราว อารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร รวมไปถึงช่วยทำให้ภาพที่ปรากฏบนเวที (Spectacle) สื่อถึงบรรยากาศและสภาพแวดล้อมได้ ดังที่ซูซาน (2542) กล่าวว่า “อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่มีเป็นกลุ่มนั้นสามารถใช้สื่อความหมายแทนฉากได้และยังสามารถบอกนัยยะทางด้านเวลาและสถานที่ได้เช่นกัน” (ซูซาน คูเปอร์, 2016: 15)

ภาพที่ 1. การแสดง Errand Into the Maze โดย Martha Graham, 1947. ที่มา: Carolyn Gage.

ปรัชญาแนวคิดหลังสมัยใหม่ (Post – Modern) มีความเชื่อว่าความจริงไม่ได้มีเพียงหนึ่งเดียว มีความหลากหลายทั้งด้านแนวความคิด ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีความเชื่อ ซึ่งในความจริงนั้นสามารถมองได้หลายมุมมอง จึงทำให้เกิดทฤษฎีทางสัญศาสตร์ (Semiotics) หรือสัญวิทยา (Semiology) ซึ่งมาจากรากศัพท์ภาษากรีก คำเดียวกัน คือ Semeion ที่มีความหมายแปลว่า สัญญะ (Sign) โดยความหมายทั่วไปนั้นหมายถึง สิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อให้มีแทนของจริง (Object) อาจจะเป็นวัตถุสิ่งของ หรือรูปภาพที่ให้ความหมาย (Meaning) ในตัวบท (Text) และในตัวบริบท (Context) หนึ่ง ๆ หรือกล่าวได้ว่า สัญวิทยาเข้ามามีอิทธิพลในการตีความให้เกิดความหมาย โดยการถ่ายทอดสาร (Message) หรือสัญญะ (Sign) ไปยังผู้รับสาร (Receiver) ผ่านตัวแสดงสัญญะ (Signifier) ดังนั้นสัญญะ (Sign) จึงหมายถึงความหมายที่ถูกสร้างขึ้นมาแล้วถูกถ่ายทอดเป็นสิ่งแทนความหรือกระบวนการให้ความหมาย (Representation) ต่อสิ่งนั้น โดยมีความสัมพันธ์กับภาษาภาพ (Visual Image) และการสื่อสารด้วยภาพ (Visual Communication) ที่เชื่อมโยงความเป็นตัวตนไปจนถึงการขยายความในด้านมิติของเวลาและบริบทของสังคม

นอกจากนี้ ชาร์ล แซนเดอร์ เพอร์ซ (Charles Sanders Peirce) นักปรัชญาปฏิบัตินิยม ได้กล่าวถึง ความเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ของสัญญะ มีปัจจัยเกี่ยวข้อง 3 ประการ คือ 1. สื่อกลางหรือพาหนะที่เป็นตัวนำความคิดไปสู่ผู้รับ 2. ส่วนความคิดที่แปลได้จากสัญญะหรือส่วนของความหมาย และ 3. สื่ออ้างอิงที่สื่อถึงในฐานะเป็นภาพตัวแทน สิ่งอาจเป็นสิ่งที่ของวัตถุหรือสถานการณ์ที่มีความเกี่ยวข้องสืบเนื่องมาจากการรับรู้สื่อกลางนั้น (Curtin, 2551 อ้างถึงในปรววรรณ ดวงรัตน์, หน้า 6)

ภาพที่ 2. การแสดงชุดทองปู (Tonpu) กำกับการแสดงโดย นราพงษ์ จรัสศรี ที่มา: นราพงษ์ จรัสศรี

ดังนั้น การนำแนวคิดสัญญามาใช้ในงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์นั้น ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการเป็นเครื่องมือในการสื่อสารแนวคิดให้กับผู้ชมได้ ตามที่ ธนากร จันทนะสาโร (2557) ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับสัญญาไว้ว่า “สัญญาเป็นการสื่อสารด้วยการรับรู้เชิงประจักษ์อย่างตรงไปตรงมา อีกทั้งยังมีการถอดความหมายที่ลึกซึ้งแตกต่างกันออกไป” (ธนากร จันทนะสาโร, 2557: 48) ทฤษฎีทางสัญญาในนาฏศิลป์จึงเปรียบเสมือนเครื่องมือที่ช่วยคลี่คลาย และสร้างความเข้าใจในกระบวนการสร้างความหมาย การแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของสิ่งนั้นๆ อย่างมีเหตุและผล ดังนั้นแนวคิดเรื่องสัญญา จึงเป็นแนวคิดที่นำเสนอในเรื่องของความหมาย (Meaning) ที่เปิดมุมมองด้านภาษาพูดหรือภาษาเขียน สิ่งใดที่สามารถสื่อหรือสร้างความหมายได้ถือเป็นภาษาที่สามารถนำมาศึกษาตีความได้เช่นกัน

จากความสำคัญของปรัชญาแนวคิดหลังสมัยใหม่นาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ การใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดง และสัญญาที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาในแนวทางสร้างสรรค์ การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดงจากผลงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ของนราพงษ์ จรัสศรี เนื่องจากนราพงษ์ จรัสศรี เป็นผู้มีความรู้ทางด้านนาฏศิลป์สร้างสรรค์ โดยเฉพาะองค์ความรู้ทางด้านสถาปัตยกรรม หลักทางศิลปะ มาบูรณาการ สร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยที่ปรากฏเชิงประจักษ์ไว้เป็นจำนวนมาก ในระดับชาติและนานาชาติ ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางให้แก่กลุ่มผู้นิสิต นักศึกษา ศิลปินและนักออกแบบท่าเต้น ได้นำไปเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ด้านอุปกรณ์ประกอบการแสดงอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นแนวทางแก่ผู้ที่ต้องการศึกษาเล็งเห็นทิศทางการพัฒนาและสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ในรูปแบบใหม่ๆ รวมถึงการเก็บรวบรวมองค์ความรู้ที่ได้มาเป็นเอกสารทางวิชาการ ของประเทศไทยในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาหาแนวทางในการสร้างสรรค์การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง สำหรับการสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากนิทรรศการผลงานทางนาฏศิลป์ของนราพงษ์ จรัสศรี ซึ่งเป็นส่วน

หนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิตศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยสร้างสรรค์ (Creative Research) ที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มาใช้อธิบายระเบียบวิธีวิจัย ด้วยวิธีการพรรณนา และนำแนวคิดวิจัยและพัฒนา (R&D Research) มาเป็นแนวทางออกแบบเพื่อนำไปสู่การพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ต่อไป ซึ่งผู้วิจัยมีระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1) ข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ ตำรา งานวิจัย หรือบทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2) การสัมภาษณ์เชิงลึกกับ นราพงษ์ จรัสศรี กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับนราพงษ์ จรัสศรี และผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบเพื่อศิลปะการแสดง ด้วยการบันทึกเสียง และบันทึกวิดีโอ

3) สื่อสารสนเทศ ชมวีดิทัศน์บันทึกการแสดงเดี่ยว ผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์จำนวน 3 ชุดการแสดงของนราพงษ์ จรัสศรี ได้แก่ 1.ซาโลเม นางผู้เต้นระบำเพื่อขอหัว (Salome Dancing for the Head) 2.นักเต้นระบำผู้นำเวทนา Ballerina : The Pathetic Creature 3.เบื้องหน้า เบื้องหลัง การเต้นระบำ (Dance Laboratory : Back and Front in Dance)

4) การสังเกตการณ์ ผู้วิจัยมีการเข้าร่วมชมการแสดงทางด้านนาฏศิลป์สร้างสรรค์ที่เชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ผู้วิจัยทำการศึกษารวมถึงการเข้าร่วมสังเกตการณ์โดยตรงในชั้นเรียน วิธีการเรียนการสอน การถ่ายทอดองค์ความรู้สู่คนรุ่นใหม่

5) การเข้าร่วมสัมมนาทางด้านนาฏศิลป์สร้างสรรค์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

6) ประสพการณ์ส่วนตัวของผู้วิจัย ผู้วิจัยมีโอกาสคลุกคลีกับบุคคลที่มีความรู้ความสามารถทางด้านนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ได้รับชมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ประกอบกับผู้วิจัยมีมีทักษะ ความเชี่ยวชาญและ

ประสบการณ์ ด้านการออกแบบเพื่อการแสดงโดยตรง ผู้วิจัยจึงนำมาแนวทางในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เหมาะสมในการออกแบบสร้างสรรค์พัฒนาต่อไป

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลประเภท การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เน้นการหาความหมาย (Thematic Analysis) ด้วยการตีความหมาย ผ่านการเชื่อมโยงแนวคิดสัญวิทยาและข้อมูลเนื้อหา นำไปสู่การลดทอนด้วยการใช้รหัสสัญลักษณ์ โดยในการแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1) รูปแบบการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ของ นราพงษ์ จรัสศรี โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบการแสดง ด้านอุปกรณ์ประกอบการแสดงผลงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์จำนวน 4 ชุดการแสดง อันได้แก่ 1. ซาโลเม่ นางผู้เต้นระบำเพื่อขอหัว (Salome Dancing for the Head) 2. นักเต้นระบำผู้นำเวทนา (Ballerina : The Pathetic Creature) 3. เบื้องหน้า เบื้องหลัง การเต้นระบำ (Dance Laboratory : Back and Front in Dance) 4. นารายณ์ อวตาร เพอร์ฟอร์มมิ่ง เดอะ ไทย รามายณะ อิน เดอะ โมเดิร์น เวิร์ด (Narai Avatara Performing The Thai Ramayana in the Modern World)

2) แนวคิดที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน อันได้แก่ แนวคิดสัญวิทยา แนวคิดศิลปะหลังสมัยใหม่

ผลการวิจัย

จากแนวคิดในการวิเคราะห์ ผู้วิจัยแบ่งผลการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ 1. ผลงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของนราพงษ์ จรัสศรี และ 2. สัญวิทยากับงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้

1. รูปแบบและแนวคิดจากผลงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ของ นราพงษ์ จรัสศรี : อุปกรณ์ประกอบการแสดง

1.1 ซาโลเม่ นางผู้เต้นระบำเพื่อขอหัว (Salome Dancing for the Head)

ภาพที่ 3. การแสดงชุด ซาโลเม่ นางผู้เต้นระบำเพื่อขอหัว (Salome Dancing for the Head) ที่มา: BU Theatre

จากภาพเป็นการนำโครงไม้ประกอบเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า สีสน้ำตาลเข้ม ความสูงเกินศีรษะนักแสดง สามารถมองเห็นนักแสดงได้ จากผลการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่าเป็นการนำแนวคิดศิลปะหลังสมัยใหม่มีมินิมอลลิสม์ (Minimalist) มาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบ ด้วยการลดทอนรายละเอียดที่ไม่จำเป็นออก อีกทั้งอุปกรณ์ประกอบการแสดงชิ้นนี้ยังสามารถสื่อสัญลักษณ์ได้หลายประการ เช่น โลงศพ กระจก หรือประตู

1.2 นักเต้นระบำผู้นำเวทนา (Ballerina: The Pathetic Creature)

ภาพที่ 4. การแสดงชุด นักเต้นระบำผู้นำเวทนา (Ballerina: The Pathetic Creature) ที่มา: BU Theatre

จากภาพเป็นการนำกรอบวาดรูปขนาดใหญ่ ที่ซึงด้วยผ้าใบสีขาว มีภาพผู้หญิงเต้นรำอยู่ตรงกลางกรอบรูปด้วยโทนสีน้ำตาล มาจัดวางอยู่ตรงกลางพื้นที่การแสดง จากผลการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่าเป็นการนำแนวคิดการออกแบบทางทัศนศิลป์ เรื่องความสมดุลแบบไม่เท่ากัน และระดับความสูงต่ำ มาใช้ในการจัด

วางองค์ประกอบภาพ และการขยายรูปทรงของวัตถุให้มีขนาดใหญ่ ทำให้ภาพที่เกิดขึ้นบนเวทีนั้นมีมิติที่น่าสนใจ

1.3 เบื้องหน้า เบื้องหลัง การเต้นระบำ (Dance Laboratory: Back and Front in Dance)

ภาพที่ 5. การแสดงชุด เบื้องหน้า เบื้องหลัง การเต้นระบำ (Dance Laboratory: Back and Front in Dance)

ที่มา: BU Theatre

จากภาพเป็นการใช้อุปกรณ์ ที่เรียบง่าย หาได้ทั่วไป คือ เก้าอี้ มาประกอบการแสดง จากผลการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่า เป็นการนำแนวคิดจากศิลปะหลังสมัยใหม่มินิมอลลิสม์ (Minimalist) และแนวคิดการออกแบบทัศนศิลป์ เรื่องทัศนียภาพมาการสร้าง ความลึกให้เกิดขึ้นบนเวทีระยะหน้า (Foreground) และ ระยะหลัง (Background) ให้ภาพที่เกิดขึ้นบนเวทีมีมิติมีการใช้แสงที่ชัดเจนที่เป็นรูปร่างเรขาคณิตมาเน้น และนำสายตาผู้ชม อีกทั้งด้วยหน้าที่การใช้สอยที่ง่ายต่อนักแสดงแล้วนั้น เก้าอี้ที่นำมาจึงสามารถประกอบสร้าง ให้เป็นรูปทรงลักษณะอื่นได้โดยง่าย

1.4 นารายณ์อวตาร เพอร์ฟอร์มิ่ง เดอะ ไทย รามายณะ อิน เดอะ โมเดิร์น เวิร์ด (Narai Avatara Performing the Thai Ramayana in the Modern World)

ภาพที่ 5. การแสดงชุดนารายณ์อวตาร เพอร์ฟอร์มิ่ง เดอะ ไทย รามายณะ อิน เดอะ โมเดิร์น เวิร์ด (Narai Avatara Performing The Thai Ramayana in the Modern World)

ที่มา: Narai Avatara Performing The Thai Ramayana in the Modern World, 2007

จากภาพเป็นรูปทรงของศาลาที่ทำจากไม้ เผยให้เห็น ลักษณะโครงสร้าง สามารถมองเห็นได้รอบด้านที่มีขนาดใหญ่ สูง โปรง จากผลการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่า เป็นการใช้นวัตกรรมจาก ศิลปะหลังสมัยใหม่มินิมอลลิสม์ (Minimalist) การลดทอน รายละเอียดที่ไม่จำเป็นออก เผยให้เห็นความสวยงามของ โครงสร้างทางสถาปัตยกรรมที่ชัดเจน เป็นการสร้างมิติให้ภาพที่ เกิดขึ้นบนเวที ไม่ที่ทับถมจนมากเกินไป

จากผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก นราพงษ์ จรัสศรี การสังเกตการณ์ และการมีประสบการณ์ โดยตรงกับนราพงษ์ จรัสศรี แล้วพบว่า รูปแบบการสร้างสรรค์ ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ของนราพงษ์ จรัสศรี มีการสร้างสรรค์ มาจากสิ่งของหรือวัตถุที่มีอยู่เดิมแล้ว นำมาประยุกต์และประกอบ สร้าง เน้นความเรียบง่ายให้เกิดการตีความความหมายใหม่ แต่ ยังคงมีกลิ่นอายของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตคนไทย อีกทั้งยังคงโดย คำนึงถึงความจำเป็นในการใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดง นักแสดง ต้องสามารถเคลื่อนไหวได้อย่างสะดวก เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทาง และค้นหาแนวทางในการออกแบบอีกทั้งสอดคล้องกับวัฒนธรรม แชนเย็น (2561) ได้กล่าวไว้ว่า “นราพงษ์ จรัสศรี เป็นบุคคลที่มีความ เป็นเลิศทางด้านการเล่นไหวลีลาท่าทางที่เป็นธรรมชาติ ไปกับวัตถุอุปกรณ์ประกอบการแสดงเป็นอย่างมาก อีกทั้งอุปกรณ์ ประกอบการแสดงที่นำมาใช้นั้นส่วนมากเป็นสิ่งที่มีความคุ้นเคย ซึ่งนราพงษ์ จรัสศรี สามารถนำมาจัดวางองค์ประกอบทางด้าน ทัศนศิลป์ภาพการแสดง ทำให้การแสดงมีความน่าสนใจยิ่งขึ้น” (ฉันทิมา แชนเย็น, สัมภาษณ์, 1 ธันวาคม 2561) ประกอบกับจุล ชาติ อริณยะนาถ (2557) ได้กล่าวไว้ว่า “การสร้างสรรค์ นาฏศิลป์รูปแบบใหม่ของนราพงษ์ จรัสศรี ยังคงอ้างอิงถึง วัฒนธรรมวิถีชีวิตที่สื่อความเป็นไทย อย่างเช่น การนำส้มไก่ ที่ถือ ว่าเป็นหัตถศิลป์พื้นบ้านของไทย มาเป็นอุปกรณ์ในการแสดง จาก การแสดงนารายณ์อวตาร” (จุลชาติ อริณยะนาถ, 2557: 149)

ตั้งนั้นจากรูปแบบในการสร้างสรรค์ผลงานของนราพงษ์ จรัสศรี ซึ่งผู้วิจัยพบว่า นราพงษ์ จรัสศรี มีแนวความคิดสร้างสรรค์ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Multicultural) เข้ามาอยู่ร่วมกันในลักษณะการผสมผสานวัฒนธรรมตะวันตก และวัฒนธรรมตะวันออก (East Meets West) ความหลากหลายในเรื่องของมิติทางด้านสถานที่ และมิติทางด้านเวลา ส่งผลให้การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ของนราพงษ์ จรัสศรี สามารถสื่อสารกับคนรุ่นใหม่ในสังคมปัจจุบันได้ ในการสื่อสารในช่วงยุคศิลปะหลังสมัยใหม่นั้น นราพงษ์ จรัสศรี มีแนวคิดในการใช้แนวคิดสัญวิทยา และการสร้างความหมาย (Semiotics and Signification) ผ่านองค์ประกอบทางการแสดง ได้แก่ สีลาท่าทางการเคลื่อนไหว การใช้เสียง และผ่านองค์ประกอบทางด้านทัศนศิลป์เพื่อการออกแบบภาพที่ปรากฏบนเวที (Spectacle) อันได้แก่ เครื่องแต่งกาย ฉากแสงและอุปกรณ์ประกอบการแสดง นอกจากนั้นนราพงษ์ จรัสศรี ยังเป็นบุคคลที่มีความเป็นเลิศด้านศิลปะการแสดงสร้างสรรค์ โดยพื้นฐานองค์ความรู้ของนราพงษ์ จรัสศรี นั้น เริ่มจากการเรียนทางด้านสายสถาปัตยกรรมการออกแบบทางทัศนศิลป์จึงส่งผลให้นราพงษ์ จรัสศรี นำแนวความคิดทฤษฎีทางด้านทัศนศิลป์ การจัดองค์ประกอบศิลป์ มาบูรณาการในการออกแบบภาพที่เกิดจะปรากฏขึ้นบนเวทีการแสดง ดังที่ วิชชุตตา วิธาติย์ (2559) กล่าวว่า “ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี เป็นผู้ผู้นำในการออกแบบงานนาฏศิลป์โดยการบูรณาการงานศิลปะประเภท 3 มิติคือ นาฏศิลป์ งานสถาปัตยกรรม และทัศนศิลป์ได้อย่างลงตัวที่สุด” (วิชชุตตา วิธาติย์, อ้างถึงในภานูมาศ ผลพิกุล และ ดร. วิชชุตตา วิธาติย์ 2559, หน้า 116)

2. แนวคิดที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน แนวคิดสัญวิทยา แนวคิดศิลปะหลังสมัยใหม่

ผู้วิจัยได้นำแนวทางในการออกแบบสร้างสรรค์อุปกรณ์ประกอบการแสดง จากผลของการวิเคราะห์รูปแบบในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ของนราพงษ์ จรัสศรี ซึ่งสะท้อนออกมาให้เห็นถึงความเป็นอัตลักษณ์ของตัวนราพงษ์ จรัสศรี ดังภาพประกอบนี้

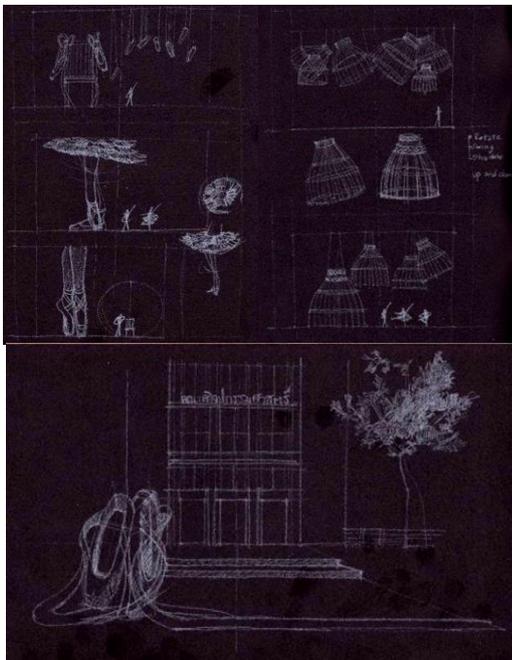
ภาพที่ 7. ผลงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ของนราพงษ์ จรัสศรี
ที่มา: นราพงษ์ จรัสศรี

จากภาพ ที่ผู้วิจัยนำมาเป็นแนวทางในออกแบบสร้างสรรค์ นั้นแสดงแนวคิดทางด้านสัญวิทยา และแนวคิดศิลปะหลังสมัยใหม่ ที่ผู้วิจัยได้มาจากการวิเคราะห์และตีความจากการศึกษาข้อมูลทางเอกสาร การเข้าร่วมสังเกตการณ์ การศึกษาจากสื่อสารสนเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้วิจัยได้มีโอกาสสัมภาษณ์โดยตรงกับศิลปิน นราพงษ์ จรัสศรี และการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับนราพงษ์ จรัสศรี ในประเด็นของประวัติตั้งแต่สมัยที่นราพงษ์ จรัสศรี ศึกษาเล่าเรียนในประเทศและการเล่าถึงการเดินทางประสบการณ์ในการเรียน การทำงานในต่างประเทศ การต่อสู้ ความอดทน ต่อภาวะความกดดันจากบริบททางสังคมตะวันตก ในสมัยนั้นถือได้ว่านราพงษ์ จรัสศรี เป็นคนเอเชียคนแรกที่เข้าเรียนร่วมกับคนชาติตะวันตก ความมุ่งมั่น และที่สำคัญคือ ความหลงใหลในศาสตร์ทางการเต้น จากผลการวิเคราะห์ผู้วิจัยจึงนำ “รองเท้าบัลเลต์” มาเป็นสื่อสัญวิทยา (Semiotics) เป็นมาสื่อภาพแทนความหมาย (Signification) ตามทฤษฎีสัญวิทยาของชาร์ล แซนเดอร์ เพอร์ซ (Charles Sanders Peirce) เพื่อสื่อถึงการเดินทาง ความอดทน ต่อสู้ เนื่องด้วยลักษณะรูปทรงของรองเท้าบัลเลต์ที่เรียวนั้น ปลายเท้าของผู้สวมใส่จะถูกบีบบังคับให้เป็นตามรูปทรงของรองเท้า ประกอบกับปลายขอบของรองเท้าบัลเลต์นั้นประกอบด้วยวัสดุที่มีลักษณะแข็ง เพื่อที่ให้นักเต้นสามารถยืนอยู่บนปลายเท้าได้อย่างสวยงาม โดยส่วนมากนักเต้นบัลเลต์จะมีการนำเอาผ้า มารองส่วนปลายเท้า เพื่อช่วยลดแรงเสียดทานที่เกิดขึ้นระหว่างการเต้น หรือในนักเต้นบัลเลต์บางคนมีการนำถึงพลาสติกมารองปลายเท้าแทน

ศิลปะหลังสมัยใหม่กับนาฏยศิลป์สร้างสรรค์

ผู้วิจัยทดลองนำศิลปะการจัดวาง(Installation Art) คือ การนำแนวคิดของศิลปะสิ่งแวดล้อม(Environment Art) ที่เน้นการใช้พื้นที่ภายนอก ในการสร้างสรรค์งาน การนำวัสดุที่หลากหลายให้ผู้ชมเกิดประสบการณ์ร่วมไปกับกาเคลื่อนไหว ตาหูฟัง สัมผัสได้ หรือบางครั้งอาจจะมีการใช้กลิ่นเข้ามาด้วยเช่นกัน จากแนวคิดนั้น ศิลปะการจัดวาง (Installation Art) จึงว่าด้วยเรื่องของการบูรณาการ การนำศิลปะหลายแขนงมาอยู่ร่วมกัน โดยทั่วไปนิยมใช้วิธีสื่อผสม (Mix Media) หรือเป็นการรวมสื่อทางศิลปธาตุ ทัศนศิลปธาตุ รวมไปถึงสุนทรียธาตุ

ภาพที่ 8. ภาพแบบร่างครั้งที่ 1. ด้วยดินสอ
ที่มา: ผู้วิจัย

จากการทดลองออกแบบร่างดินสอครั้งที่ 1 ด้วยการนำทฤษฎีสัญญาและแนวคิดศิลปะการจัดวางมาเป็นแนวทางในการออกแบบนั้น พบว่า ผู้วิจัยยังคงยึดติดกับการแสดงที่ต้องอยู่ภายในตัวอาคาร หรือภายในโรงละครเท่านั้น จึงทำให้ภาพที่คาดว่าจะปรากฏบนเวที (Spectacle) นั้น ติดกรอบกับพื้นที่สี่เหลี่ยม ประกอบกับสิ่งของที่ผู้วิจัยนำมาเป็น สัญลักษณ์ (Sign) นั้น มีความสมบูรณ์มากจนเกินไปและการให้ความหมายของสัญลักษณ์ โดยวัสดุที่ผู้วิจัยคาดว่าจะนำมาใช้นั้น เป็นการหล่อแม่พิมพ์ขึ้นรูปตามที

ออกแบบ เมื่อผู้วิจัยพิจารณาแล้วจึงพบว่า วัสดุ และรูปแบบบางอย่างไม่ตรงตามภาพสำคัญ (Key Visual) ที่ผู้วิจัยนำมาเป็นแนวทางความคิดข้างต้น จึงนำมาสู่ขั้นตอนการปรับและพัฒนาการออกแบบในครั้งนี้ 2

ภาพที่ 9. ภาพแบบร่างครั้งที่ 2 ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์
ที่มา: ทรรศนะ แผลบกုပ်

ผลจากการทดลองออกแบบภาพแบบร่างครั้งที่ 2 ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้น ผู้วิจัยมีการปรับใช้วัสดุในการผลิตชิ้นงาน คาดว่าน่าจะทำการวัสดุที่เป็นลักษณะงานหัตถศิลป์ เช่น ไม้ไผ่ หรือเส้นหวาย เป็นต้น สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์รูปแบบและแนวคิดในการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ร่วมสมัยของนราพงษ์ จรัสศรี ในส่วนของรูปแบบการนำเสนอที่เป็นศิลปะการจัดวางนั้น (Installation Art) มีการปรับการติดตั้งมาอยู่ภายนอกอาคาร ซึ่งผู้วิจัยมองเห็นว่าเมื่อย้ายออกมาภายนอกแล้วนั้น ทำให้ชิ้นผลงานสร้างสรรค์เกิดความมีชีวิตชีวามากขึ้น เสมือนเป็นส่วนหนึ่งของสถานที่ ซึ่งสอดคล้องกับดังคำกล่าวของนักคิดชาวฝรั่งเศส ออเดร มัลโร กล่าวไว้ว่า “การแสดงศิลปะที่ปราศจากผนังหรือกำแพง (Art Without Wall) เมื่ออดีตนั้นมีความจำเป็นมาก แต่จากนี้ไม่มีความจำเป็น เพราะผลงานศิลปะนั้นสามารถนำออกมาจัดแสดงได้ทุกสถานการณ์และทุกสภาพแวดล้อมและทุกสถานการณ์”

แต่เมื่อนำมาจัดวางตามองค์ประกอบศิลป์ ผู้วิจัยพบว่า ตำแหน่งในการติดตั้งนั้นบดบังทัศนียภาพของตัวอาคารมากเกินไป ลักษณะโครงสร้างของตัวอาคารผู้วิจัยมองว่า สามารถสร้างสรรค์งานการแสดงได้อีกด้วย อีกทั้งการวางภาพที่ใช้หลักจุดศูนย์กลางมาใช้ใน ทำให้ภาพที่ปรากฏบนพื้นที่การแสดงไม่มีความน่าสนใจเท่าที่ควร จากผลการสร้างสรรค์ทดลองออกแบบครั้งที่ 2 จึงทำให้ผู้วิจัยนำปัญหาที่พบมาปรับแก้และพัฒนาแบบต่อไปในครั้งที่ 3 ดังนี้

ภาพที่ 10. ภาพแบบร่างครั้งที่ 3 ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์

ที่มา: ทรพณะ แผลบกูป

จากการทดลองพัฒนาแบบในครั้งที่ 3 นั้น ผู้วิจัยมีการปรับการออกแบบดังนี้ อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการนำเสนอแบบศิลปะการจัดวาง (Installation Art) นั้น ผู้วิจัยมีการเพิ่มรองเท้าบัลเล่ต์ ทั้ง 2 ข้างมาใช้ในการสร้างสัญลักษณ์และสื่อความหมาย แสดงถึงเรื่องราวชีวิตการเดินทางของศิลปิน นราพงษ์ จรัสศรี ที่ใช้เท้าทั้งสองข้างในการเดินทาง ต่อสู้ มุ่งมั่น ผ่านการแสดงออกทางนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ทั้งระดับชาติ และนานาชาติมากกว่า 200 ชิ้นงาน สร้างสรรค์ ประกอบกับผู้วิจัยมีการปรับตำแหน่งการติดตั้งศิลปะการจัดวาง (Installation Art) ด้วยหลักการออกแบบทัศนศิลป์ การสร้างจุดเด่นให้กับภาพที่ปรากฏบนพื้นที่แสดง การสร้างมิติของการแสดง โดยการใช้โครงสร้างของอาคารผสมผสานการเคลื่อนไหวลีลาของนักแสดงซึ่งโดยทั่วไปแล้วนั้น รูปแบบการติดตั้งศิลปะการจัดวางนั้นสอดคล้องกับการแสดงในลักษณะศิลปะแบบเฉพาะที่ (Site-specific) ด้วยเช่นกัน

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการทดลองออกแบบและพัฒนางานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ด้านอุปกรณ์ประกอบการแสดงที่ผ่านมา ผู้วิจัยสรุปได้ว่า จากกระบวนการวิจัย การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร จากการสัมภาษณ์ นราพงษ์ จรัสศรี และบุคคลผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง พบว่า การนำ “รองเท้าบัลเล่ต์” ที่สร้างด้วยวัสดุจาก “ไม้ไผ่” มาทำการประกอบสร้างด้วยการสานในลักษณะของหัตถศิลป์ ที่สื่อถึงความเป็นวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนไทย สามารถสื่อสารความเป็นอัตลักษณ์ของนราพงษ์ จรัสศรีได้เป็นอย่างดี แต่ด้วยลักษณะของอุปกรณ์ประกอบการแสดงที่เป็นรองเท้าบัลเล่ต์ สานด้วยไม้ไผ่

นั้น ยังคงความสมบูรณ์ของรูปทรงมากเกินไป “ด้วยความสมบูรณ์ของอุปกรณ์ประกอบการแสดงมีมากเกินไป อาจจะทำให้คนผู้ชมไม่สามารถใช้จินตนาการของตนเอง เข้าไปมีส่วนร่วมกับการแสดงได้ จนบางครั้งอาจจะทำให้ผู้ชมเกิดความอึดอัดห่างจากสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการสื่อสาร” (ณัฐคม แซ่มเย็น, สัมภาษณ์, 1 ธันวาคม 2561.)

สอดคล้องกับผลการวิจัยของจตุติกา โกศลเหมมณี (2556) เรื่องของรูปแบบและแนวคิดในการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยของ นราพงษ์ จรัสศรี ว่า ในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ของนราพงษ์ จรัสศรี นั้นมีการใช้สัญลักษณ์ปรากฏขึ้นในงานสร้างสรรค์ทุกชิ้น ผ่านองค์ประกอบด้านการแสดง ลีลาท่าทางการเคลื่อนไหว การใช้เสียง รวมถึงการนำสัญลักษณ์ผ่านองค์ประกอบทางด้านทัศนศิลป์ของภาพที่ปรากฏบนเวที ฉาก แสง เครื่องแต่งกาย และอุปกรณ์ประกอบการแสดง ทำให้งานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ของนราพงษ์ จรัสศรี นั้นสามารถสื่อสาร เชื่อมโยงกับคนรุ่นใหม่ และมีพื้นที่ให้ผู้ชมได้ใช้จินตนาการในการชมการแสดง (จตุติกา โกศลเหมมณี, 2556. หน้า 157)

สิริชัย ดีเลิศ (2556) กล่าวไว้ว่า การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนั้นต้องมีอัตลักษณ์ที่ชัดเจน โดยเริ่มจากรูปแบบ (Style) ของตนเองร่วมกับบริบททางสังคมทางตรง หรือทางอ้อม แนวความคิดแวดล้อมที่ศิลปินมีความรู้สึกร่วม (สิริชัย ดีเลิศ, 2556, หน้า 341) ในการนำสัญลักษณ์ที่บ่งบอกความเป็นศิลปิน นราพงษ์ จรัสศรี ได้แก่ รองเท้าบัลเล่ต์ มาขยายสัดส่วนนั้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของจตุติกา โกศลเหมมณี (2556) ในเรื่องรูปแบบฉากและอุปกรณ์ประกอบการแสดงของนราพงษ์ จรัสศรี ว่า “มีปรับแต่งรูปลักษณะของอุปกรณ์ แต่จะต้องไม่เด่นเกินลีลาท่าทาง เป็นเพียงการเสริมลีลาการแสดงให้เด่นขึ้นด้วยภาพลักษณ์ใหม่ของการแสดงที่แปลกตา ยังคงรักษาความเชื่อตามแบบอย่างประเพณีไทย” นอกจากนี้ ณัฐคม แซ่มเย็น(2561) ได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับงานวิจัยชิ้นนี้ไว้ว่า งานสร้างสรรค์ในลักษณะศิลปะการจัดวาง (Installation Art) กับงานนาฏศิลป์นั้น น่าจะมีประโยชน์ต่อการใช้สอย (Function) สำหรับการเต้นด้วยเช่นกัน นักเต้นต้องสามารถเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของศิลปะการจัดวาง (Installation Art) เพื่อให้การสร้างสรรค์นี้มีความน่าสนใจมากขึ้น เช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

ในการสร้างสรรค์ผลงานการออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง จากผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ของนราพงษ์ จรัสศรี ในด้านอุปกรณ์ประกอบการแสดงนั้น ทำให้ผู้วิจัยพบแนวทางในการพัฒนาการออกแบบในลักษณะการวิจัยสร้างสรรค์ต่อไปในอนาคตได้ ดังนี้

1. รูปแบบของการสร้างสรรค์ผลงาน รองเท้าบัลเลต์ที่ผู้วิจัยเลือกวิธีการนำเสนอแบบศิลปะการจัดวาง (Installation Art) นั้น โครงสร้างที่เกิดขึ้นควรนำลักษณะของการสานหัตถศิลป์ในรูปแบบต่างๆ เข้ามาสร้างเป็นพื้นผิว ในบางช่วงเพื่อให้งานสร้างสรรค์ชิ้นนี้มีความน่าสนใจมากขึ้นอีกทั้งยังสามารถสร้างความหลากหลายในการจัดแสงให้กับการแสดงชิ้นนี้ต่อไปได้เช่นกัน

2. แนวคิดที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ สามารถขยายผลไปสู่แนวทางการออกแบบเพื่อการแสดงในส่วนต่างๆ ได้ เช่น เครื่องแต่งกาย แสง และฉาก ที่สามารถสื่อสารรูปแบบและแนวคิดจากผลงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ของนราพงษ์ จรัสศรี ได้

3. การบูรณาการองค์ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีวิศวกรรม ระบบกลไกเทคนิค มาใช้ในการต่อยอดพัฒนาสร้างสรรค์อุปกรณ์ประกอบการแสดง เกิดความน่าสนใจในการแปรเปลี่ยนรูปทรง เพื่อสร้างความน่าสนใจและเป็นแนวทางการสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ให้เกิดการวางศิลปะต่อไป

4. ศิลปะหลังสมัยต่างต่างมุ่งเน้นการสร้างสรรค์งานที่ทำให้เกิดประสบการณ์ร่วมระหว่าง ศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงาน + ผลงาน + ผู้ชม ให้เป็นหนึ่งเดียวกัน ในการพัฒนาครั้งต่อไปผู้วิจัยคาดว่าจะนำศิลปะปฏิสัมพันธ์ (Interactive Art) มาทดลองใช้กับการสร้างสรรค์ผลงานต่อไป

References

Warisaraphuricha, K. (2008). **Theatrical work Volume 1.** (5thed). Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Soonpongsri, K. (2015). **Modern Art** (2nded). Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Soonpongsri, K. (2016). **Aesthetics** (3rded). Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Kosonhemmanee, C. (2013). **The Forms and Concept in Creating Thai Contemporary Dance of Naraphong Charassri.** Institute of Culture and Arts Journal, Vol 15, No 1(29), 153-159.

Aranyanak, C. (2014). **Thai Identity in Contemporary Thai Dacne “Narai Avatara 2003” by Naraphong Charrassri.** Institute of Culture and Arts Journal, Vol 15, No 2(30), 141-151.

Cumane, N. (2016). **Erotic Scenes: A Thai Contemporary Dance Base on Ancient in That Litereture.** (dfa thesis). Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University, Bangkok.

Chamyen, N. Faculty of Fine and Applied Arts, Thammasat University. (Interview). 1 December 2018.

Chandnasaro, D. (2014). **The Dance from Concept of Trilaksana in Buddhism.** (dfa thesis). Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University, Bangkok.

Bunmee, T. (2015). **Revolution of the Sosur symbol The path to the post-modernist.** (2nded). Bangkok: Language.

Charrassri, N. (2016). **History of Western Dance.** (2nded). Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Doungtrat, P. (2014). **Semiotics and The Changes of Meanings.** Suthiparithat Journal, Vol 28, No 88. 1-14.

Pholphikun, P. and Wuthathit W. (2016). **The Study of Leadership in Contemporary Thai Dance of Professor Dr. Naraphong Charassri.** Journal of Fine Arts, Chulalongkorn University. Vol 2, No 2. 109-117.

- Chamiwisut, W. (2017). **Signs and identity communication in the Olympic Games logo.** Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts). Vol 10 No 1. 2077-2092.
- Delerd, S. (2013). **Identity of the creation of art works in the perspective of art group teachers Faculty of Information and Communication Technology Silpakorn University, Phetchaburi.** Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts). Vol 6 No 3. 337-345.
- Charassri, N. (2007). **Narai Avatara Performing The Thai Ramayana In The Modern World.** Amarin Printing and Publishing Public Company Limited. Bangkok.
- Cooper, S. (2016) **Staging Dance.** A&C Black (Publishers) Limited.
- Carolyn Gage. (2018, November 28). **Errand Into the Maze" and PTSD.** Retrieved from <https://carolyngage.weebly.com/blog/errand-into-the-maze-and-ptsd#comments>.